

MANUEL LLANAS

EL SENYOR GODÓ I «LA VANGUARDIA» (1864-1931):
HISTÒRIA D'UN «HOMENOT» APÒCRIF

I. *Emmarcament necessari*

En una anotació de dietari del 1960, Josep Pla escrivia això que segueix:

«En el moment culminant de la campanya popular contra “La Vanguardia” del Galinsoga —campanya que fou admirablement dirigida per Vicens i Vives i Benet— em semblà que s’havia de concentrar tot l’esforç sobre un altre diari, per fer aquella campanya realment eficaç. I, com que el diari que em semblà més català era el “Correo”, vaig parlar-ne amb Ortínez. Manuel Ballvé havia eliminat de la direcció del diari Colomer, i els cotoners tenien la majoria. El paper ja no pertanyia a la Comunió Tradicionalista, sinó a la Comunió Tradicionalista Algodonera.»¹

En efecte: tant Manuel Ortínez com Manuel Ballvé formaven part d’un consorci d’industrials cotoners catalans que havia concebut la compra i subsegüent renovació de «El Correo Catalán» —que sempre havia girat en l’òrbita carlina— dins un ambiciós projecte d’enfortiment de la seva influència econòmica, social i, al capdavall, política.² Tal vegada hi havia també, en l’adquisició del diari, el desig natural d’aprofitar la crisi que llavors travessava «La Vanguardia», trasbalsada, des de l’octubre del 1959, per l’afer Galinsoga. Era una oportunitat única

1. Josep PLA, *Notes per a Silvia*, volum 26 de l’*Obra completa* (Barcelona, Ed. Destino, 1974), ps. 169-170.

2. Manuel IBÁÑEZ ESCOFET, que va viure en directe al diari aquest canvi en la propietat, s’hi refereix, per bé que sense entrar en detalls, a *La memòria és un gran cementiri* (Barcelona, Ed. 62, 1990), esp. ps. 244-264.

que, si més no, Pla percebia clarament; així, l'11 de gener del 1960, en el ple de les mobilitzacions contra el rotatiu dels Godó, l'escriptor encapçalava una carta a Ortínez amb aquests termes:

«Sap que fa 48 hores que estic donant voltes a la possibilitat d'escriure al "Correu Català"? No crec pas que l'afer de *La Vanguardia* sigui una simple anècdota. És un fenomen políticament important que convindria aprofitar en tots els aspectes, sobretot trencant el monopoli de l'estupidesa burgesa i petit burgesa que Godó té i fent per manera que la gent llegís altres papers. Jo no tinc cap força per res, però cregui que m'agradaria de tenir-ne per provocar aquest desplaçament —per petit que fos.»³

Més enllà de la col·laboració setmanal a aquell diari —que, a partir d'aquell moment, manté al llarg de cinc anys—, Pla idea —i devia ser aleshores, a principis de l'any 60, atès el testimoni de les cartes transcrites més endavant— una maniobra personal destinada a «provocar aquest desplaçament», és a dir, a desacreditar «La Vanguardia» als ulls dels seus lectors. Una maniobra que consistia a incloure, dins la seva galeria d'«Homenots», un retrat de Ramon Godó de característiques especials i úniques. Així, a diferència de tots els altres, l'«Homenot» de Ramon Godó, ben lluny d'enaltir el personatge, s'orienta visiblement a denigrar-lo —a ell i al seu hereu Carles— i, tot passant, a atacar el pragmatisme acomodaticí i mercantil del diari. Per aquest propòsit, és clar, li faltava la informació essencial, però no pas la persona que la hi podia proporcionar. Gaziell, que havia tornat a Catalunya el 1959, ja jubilat, passava tres mesos llargs de cada estiu a la seva població natal, Sant Feliu de Guíxols, on Pla li escrivia i el visitava sovint. No costa gaire d'imaginar-se la simpatia amb què Gaziell devia acollir la proposta. De tota manera, si d'una banda estava disposat i interessat a facilitar tot el que sabia al respecte, de l'altra coneixia que ni la cautela ni la prudència no eren virtuts que adornessin el seu col·lega empordanès; per això, va ronsejar tant de temps com va poder, fins que

3. Carta reproduïda per Xavier FEBRÉS a *Josep Pla: biografia de l'homenot* (Barcelona, Plaza & Janés Ed., 1990), ps. 174-176.

a la primavera del 1961, cedint finalment a la insistència dels requeriments, va entregar a Pla, en dues tongades, un plec de quartilles amb la informació sol·licitada.

II. Documents

Tot i les fervoroses recomanacions de discreció que devia fer-li oralment i per escrit, Gaziell no es va pas quedar tranquil. Ho avala el fet que, el 28 d'abril d'aquell 1961, envia a Josep Maria Cruzet —igualment inquiet pel retrat en projecte— una nota⁴ perquè la faci arribar a Pla com si fos el mateix editor qui l'hagués redactada. Gaziell volia amagar de totes passades la seva condició d'informant exclusiu, i val a dir que els seus consells al respecte van ser seguits per Pla al peu de la lletra:

«Per a major seguretat en la resposta que vostè em demana, referent al nostre amic Calvet, he aprofitat una visita d'aquest, per consultar-lo. Ha estat molt content de saber que la informació l'ha trobada vostè interessant, i diu que demani tota la suplementària que necessiti, que ell li donarà amb molt de gust. Està absolutament d'acord amb vostè en que, essent rigurosament confidencial, no se li deu atribuir a ell; ni pensa que tampoc fora convenient atribuir-la a M. S. Oliver, perquè, a més de no ser cert, desencadenaria de part de la filla d'ell, que té molt mala jèia,⁵ i de la mena de “masoneria” que formen els mallorquins, reaccions tempestuoses i de gran incomoditat.

4. El text d'aquest escrit, així com el de les cartes exhumades a continuació, formen part de l'arxiu personal de Gaziell. Més concretament, procedeixen d'una carpeta que, amb la indicació de «Correspondència editorial», conté un centenar llarg de cartes creuades entre Gaziell i diversos responsables de l'editorial Selecta —en especial, Josep Maria Cruzet— des del 1957 al 1964. En la transcripció, he respectat escrupolosament la llengua dels originals.

5. Gaziell aquí parlava per experiència pròpia. Poc després de publicar *Tots els camins duen a Roma*, Joana Oliver es va despenjar a la revista «Destino» amb una carta al director on l'acusava no pas menys que de difamar la memòria del seu pare. Un mes després, i a la mateixa revista, la germana de Gaziell s'afegia a la protesta de la filla d'Oliver, si bé per un motiu diferent i molt més explicable. Gaziell va respondre a l'una i a l'altra, i pel mateix conducte, dues setmanes després (cf. «Destino» del 21-II, 21-III i 4-IV-1959).

El nostre amic està convençut que no és necessari atribuir a ningú concretament el que vostè explani, perquè ho pot haver recollit molt bé en els cercles periodístics i penyes per vostè freqüentats, directament de boca de professionals de “La Vanguardia” mateixa i d’altres, avui ja morts o totalment retirats. Tot és qüestió, diu ell, de bona mà, i que vostè prou la té trencada en aquest ram i en molts d’altres. Pensa anar a St. Feliu, per llarg temps, durant la segona quinzena de Juny vinent. I llavors o abans, si a vostè li convé, com diu que ja va oferir-li, vol que revisin plegats el text, amb només la preocupació de donar-li la màxima exactitud possible en els fets reportats, ell l’ajudarà molt content de servir-lo.»

A partir d’aquell moment, doncs, Pla devia començar a planificar el retrat, que enllestia segurament a finals de juny o primers de juliol.⁶ El dia 7 d’aquest darrer mes, Cruzet, des de Barcelona, expressava a Gaziell les seves temences sobre el text a desgrat de les garanties donades per Pla:

«Em diu [Pla] que ara treballa en la sèrie vuitena dels “Homenots”, i que farà passar a màquina l’original sobre Godó perquè el vegem vostè i jo. Confidencialment, he de dir-li que aquest treball em fa molta por i, com que segurament el veurà vostè primer que jo, si al conèixer-lo és de la meua mateixa opinió, sàpiga que estarfem d’acord, si aconsellés ajornar la seva publicació.»

Només dos dies després, de Sant Feliu estant —la correspondència viatjava aleshores amb una rapidesa avui impensable—, Gaziell responia a aquest paràgraf de la carta de Cruzet com excusant-se d’haver cedit a la petició de Pla i mirant de calmar l’esverament de l’editor:

«Ja sab vostè com m’he resistit i he anat donant llargues, durant un any i mig, al menys, a satisfer el desig del nostre amic sobres informació de “La Vanguardia”. Es una matèria explosiva per naturalesa, i

6. Ho confirma el fet que, a la pàgina 308 de l’edició de l’«Homenot», Pla afirma que escrivia aquelles ratlles el mes de juny.

no tranquilitza pas gens, en efecte, que la manipuli un pirotècnic tan meravellós i imprevisible com ell. Però finalment no vaig tenir més remei que accedir als seus precis, orals i escrits, perquè altrement ja hauria estat senyal de poca amistat i de desconfiança. Veiam què en sortirà. De totes maneres, el que jo i vostè, o vostè i jo (que tan se val l'ordre) haguem de llegir el text abans que es publiqui, penso que és una bona garantia de que el nostre amic podrà comptar, si cal, amb uns consellers que només senten per ell una estimació i una amistat profundes.»

A finals de juliol, Cruzet havia rebut i llegit ja la còpia mecanografiada de l'«Homenot» anunciada per Pla; comunicant a Gaziell les seves impressions, en carta del dia 29, el considerava absolutament impossible d'editar:

«No sé si vostè haurà vist el nostre Pla, ni sé si haurà arribat ja a les seves mans el seu treball sobre G., que suposo deu tenir intenció de portar-li ell mateix personalment a Sant Feliu. Jo ja l'he pogut llegir, i, parlant-li amb tota sinceritat i reserva he de dir-li que en aquests moments i circumstàncies em sembla impublicable. Es un document importantíssim, que per la seva informació —deguda a vostè— i la seva transcendència en la vida del país, un dia o altre s'ha de donar a conèixer, però ara, com passa amb altres originals valuosíssims, s'ha d'esperar el moment oportú que pugui veure la llum.

Tot això li ho comunico reservadament, i em sembla que és millor que no ho digui a En Pla d'una manera massa directa —ja sap el seu caràcter— sobretot abans de que vostè el llegeixi amb calma i pugui emetre la seva opinió.»

Mentrestant, Pla rondava per Suïssa i Portugal; al seu retorn, que devia ser a mitjan agost, es va presentar a Sant Feliu per veure Gaziell, el qual tot just s'havia començat a mirar la còpia mecanografiada enviada per Cruzet. En carta a aquest darrer del 25 d'agost, li feia saber la seva opinió provisional sobre el text i, alhora, li reportava unes paraules tranquil·litzadores de Pla:

«Enfeinat en altres coses, només he pogut passar-hi els ulls per so-

bre. I m'ha fet l'efecte que és una reproducció gairebé literal de les notes que jo li vaig facilitar. Es una llàstima, em sembla, que ell no les hagi transformades amb el seu típic i extraordinari talent. Hauria quedat una cosa molt millor. Espero, però, tenir lleure de llegir lentament aqueix treball, amb tota l'atenció que cal, per fer-me'n una idea perfecta.

Una cosa va anar de primera –i és, sobretot, per comunicar-la a vostè, que li escric avui. Pla em digué que, sent el “Godó” una bomba que petarà molt fort (tal com ell vol deliberadament que fassi), no la vol pas malgastar en salves, sinó engegar-la en el moment oportú. Aquest serà, segons ell, quan els del “Correo Catalán” tinguin la maquinària nova que han comprat i estiguin en condicions de començar seriosament l'ofensiva que es proposen. Això significa que el nostre amic no pensa pas publicar de moment aqueix treball [...]»

Dos dies després, el 27 d'agost, Cruzet contestava a aquest punt de la carta anterior de Gaziell alternant escepticisme i desconfiança i despatant, al final, els arguments esgrimits per Pla per fer públic el seu «Homenot»:

«[...] segueixo escèptic en quant a la eficàcia que pugui tenir el “Correo” en combatre “La Vanguardia”, a pesar de la nova maquinària. L'instrument es massa petit, li sobren precedents i li falta la envergadura necessària.

La primera impressió que vostè ha tret, en fullejar el “Godó”, és també la meua, i en el supost que després de posar-nos d'acord en la revisió, es decidís tirar-ne endavant la publicació, encara falta veure com es sortejaria l'escull de la censura. Però el principal es que la cosa no es immediata, i en el que sí tinc un veritable interès es en conèixer la seva opinió més a fons, quan conegui totalment el contingut del dit original. El que si em diu en Plá en la seva darrera carta, es que no té el menor inconvenient en que el vegi En Josep Ma. Trias de Bes, si bé encara es prematur, puix per part nostra seguirem portant l'assumpte amb la cautela que precisa, i si s'esbomba, no n'hauré pas tingut la culpa. D'altra banda, poder destruir un mite enorme, iniciar el restabliment de la veritat pública i contribuir al redreçament de la premsa, son uns objectius magnífics, però no sé si possibles, ni a les nostres mans, en els temps que correm.»

Tot seguit, el 29 d'agost, Gaziel donava el seu veredict final sobre l'«Homenot» planià:

«Bé: he llegit el “Godó”, amb tot deteniment, i no puc pas rectificar la meva impressió primera, que vaig dir-li a vostè a la meva carta del 25 passat, que li confirmo. El treball reproduceix, fins textualment, la informació que Pla va demanar-me. Es poquíssim el que ell hi ha afegit; i ensems és una gran llàstima, perquè la seva aportació personal hi manca essencialment. A més: la informació esmentada, que fou donada en dos cops, calia, naturalment, que fos comprovada, païda i assimilada. Com que està ara abocada tal com va rajar, en brut, el treball és difús i ple de redites. En fi: em sab greu que Pla no n'hagi tret, valorant-lo amb la pròpia visió, el profit que podia.

Tal com és, però, constitueix un «paper», com Pla en diu, sensacional. Si ell volés fer-hi els petits retocs i la reordenació que jo penso aconsellar-li amb tota amistat i lleialtat, penso que podria ser un document memorable.»

L'endemà mateix, 30 d'agost —la facúndia epistolar el va distingir sempre—, Gaziel tornava a escriure a Cruzet amb el propòsit de deixar perfectament assentada, amb el seu cartesianisme característic, la situació del tema en aquell moment:

«Estem, com de costum, perfectament d'acord: el “Godó” de Pla no es pot pas publicar, ara com ara, ni —al meu lleial entendre— tan mal girbat. Sortosament, el mateix Pla està d'acord amb nosaltres sobres el primer punt, que és l'essencial. I respecte del segon, tot i el risc que evidentment la cosa representa, jo provaré de convèncer Pla que refassi el seu treball —presentant-li per endavant refet en projecte.

Va molt bé igualment, que Pla accepti la consulta a Trias de Bes, si vostè més endavant la judica oportuna. Serà un al·liat nostre més. Per cert (m'havia oblidat de dir-li a vostè), que Pla em feu saber que, abans que a ningú altre, el seu “Godó” el sotmeté al malaguanyat Ballbé, el jurista mort tràgicament fa poc,⁷ perquè li digués si conte-

7. Manuel Ballvé —Gaziel ortografia malament el cognom— es va ofegar al mar, tal com ho explica Josep Pla a *Notes per a Silvia*, ps. 203-204.

nia matèria o expressions que els Godó poguessin considerar delictives. I Ballbé –m’assegurà Pla– li respongué que no hi havia absolutament res d’ordre penable.

Ja sab vostè com penso jo sobres qualsevol intent d’enfrontar-se amb “La Vanguardia”. També coneix el concepte que em mereix l’intent concret, en projecte, amb el qual el nostre amic sembla tan il·lusionat. I és justament partint d’aquest criteri meu, que jo soc resoltament partidari de no fer res a la babalà ni fora de temps –tot i seguint creient, no solament que es tracta de quelcom d’essencial per la nostra terra, sinó també que ho és en tal manera, que algú ho portarà fatalment a la pràctica. I si ho fa bé, ho encertarà de ple, en tots sentits, l’espiritual i l’econòmic.»

Per acabar la relació, a estones segurament feixuga, dels fets, cal transcriure part de la carta que, el 2 de setembre, Gaziel, en complicitat amb Cruzet, envia a Pla, al qual els dos primers havien acordat no esmentar-li la necessitat de refer l’«Homenot»:

«Estimat i bon amic Pla: Cruzet m’envià el vostre «Godó», i ara acabo de llegir-lo.

Realment, com vós m’havíeu deixat entendre, és un *brûlot* incendiari contra “La Vanguardia”, actualment fondejada en aigües pestilencials.

Tindrà, sens dubte, una extraordinària ressonància, i pot tenir també conseqüències incalculables. Tot dependrà, al meu entendre, del moment que l’explosiu sigui llençat i de la traça amb que la cosa es faci.

Estic, doncs, plenament d’acord amb vós, en que no cal gaspar-lo, ara com ara, en pures salves. Val més reservar-lo per a l’avinentesa justa –que un dia o altre vindrà fatalment.»

Sens dubte, l’avinentesa es va fer esperar molt més que no podien sospitar els tres protagonistes d’aquesta història. L’«Homenot» de Ramon Godó, que finalment no es va publicar a l’editorial Selecta, no apareixia sinó al volum 29 de l’obra completa de l’editorial Destino, l’octubre de 1975, quan les circumstàncies que havien induït Pla a confegir-lo havien variat absolutament i Cruzet i Gaziel feia més d’una dè-

cada que havien mort. D'altra banda, la transcendència de les novetats de la tardor d'aquell any devia contribuir de forma decisiva a diluir la incidència pública del retrat, que, això sí, i comprensiblement, va molestar molt Carles Godó.⁸

III. *El text de l'«Homenot»*

De les cartes reproduïdes a l'apartat anterior se'n desprèn inequívocament que la primera redacció del text transcrivia, gairebé fil per randa, la informació escrita proporcionada per Gaziél. Ara: la versió publicada reproduïx aquesta primera? No la va refer ni el mateix Pla ni Gaziél, que s'havia ofert reiteradament a Cruzet per dur-ho a terme? Crec honestament que no, però tractaré de justificar el meu punt de vista en les ratlles que segueixen.

Com en molts d'altres, l'«Homenot» de Ramon Godó s'estructura en seqüències o unitats narratives d'extensió irregular que, separades tipogràficament per espais en blanc, se centren en aspectes diferents del biografiat. En el nostre cas, sumen un total de 10, precedides d'un pòrtic –on Pla, seguint les recomanacions de Gaziél, camufla el seu informant– i seguides d'un epíleg, que insisteix en el neutralisme possibilista i apàtrida de «La Vanguardia». Segons la seva carta a Cruzet del 29 d'agost, Gaziél havia facilitat a Pla la informació sobre el diari «en dos cops», i com que Pla no s'havia pres ni la molèstia d'acoblar-la i ordenar-la el retrat resultava «difús i ple de redites». L'examen atent del text no fa sinó confirmar aquest diagnòstic de Gaziél. De fet, i prescindint del pòrtic i de l'epíleg –seccions que, altrament, traïxen l'estil planià–, les sis primeres seqüències –que ocupen aproximadament la meitat de l'extensió total i que acaben a la pàgina 299 del volum que recull l'«Homenot»– segueixen un ordre temàtic i cronològic perfecte i constitueixen probablement el croquis o l'esquelet del que havia de ser el conjunt del text d'acord amb la idea de Gaziél. Així, les

8. Cf. l'entrevista de Vicent Sanchis a Javier Godó a «Setze», núm. 1 (18-IV-1988), p. 6.

cinc primeres es tanquen el 1920 i ressegueixen esquemàticament la història de la família Godó, els orígens del diari i la triple raó del seu èxit, mentre que la sisena s'inicia amb la mort de M. dels S. Oliver i se cenneix als quatre directors que el van substituir fins que, amb el temps, Ramon Godó es va decidir a optar per la direcció única en la persona de Gaziell. No es fa difícil considerar, doncs, aquestes sis primeres seqüències com la primera part de la informació rebuda per Pla; més que més perquè la setena —que retrocedeix en el temps i tracta un tema, els conflictes i topades d'Oliver amb Ramon Godó i el caràcter atrabiliari i autoritari d'aquest, ja tocat a la cinquena seqüència— comença amb una estranya i maldestra justificació d'aquesta giragonsa desconcertant:

«I ara que hem arribat a l'últim període de gestió del senyor Ramon Godó, no podríem continuar elaborant aquest retrat sense fer unes referències a les relacions que tingué amb Miquel dels Sants Oliver.»

Aquesta seqüència setena, junt amb les tres següents, doncs, devien formar part de la segona tramesa de Gaziell, amb la qual calia omplir els buits d'informació de l'esquema dibuixat a les sis primeres. Així, la vuitena, centrada en el període 1920-1936, detalla la renovació tècnica i humana del diari; la novena, l'actuació de Carles Godó entre 1931 i 1936; i la desena i darrera recapitula les etapes de la història de «La Vanguardia», repetint moltes notícies aparegudes a les sis primeres seqüències i incorporant una dissertació —absolutament desplaçada— sobre les relacions polítiques entre Antoni Maura i Cambó.⁹

Per fortuna, al mateix arxiu on s'han conservat les cartes transcrites més amunt hi figura una còpia mecanografiada de l'«Homenot» que ens ocupa; el seu comentari em permetrà ara arrodonir l'anàlisi precedent de la versió impresa. Es tracta de 28 fulls holandesos encapçalats per l'anotació manuscrita «Gaziell», fet que autoritza sens dubte

9. Aquestes idees sobre la indecisió de Cambó a prendre el relleu de Maura, Gaziell les exposa en diferents passatges de la seva obra. Cf., per exemple, *Meditacions en el desert (1946-1953)* (París, Edicions Catalanes de París, 1974), ps. 74-75.

a concloure que és la còpia que Cruzet li havia fet arribar perquè hi donés la seva opinió. El més destacable és que conté alguns afegits i correccions escrits de la mà de Gaziell i de Pla; els de Gaziell —mitja dotzena— rectifiquen errors d'informació o de transcripció de noms i alguna vegada proposen variants estilístiques, mentre que els de Pla —tres en total— es limiten a completar o a retocar frases. L'acarament dels dos textos —el mecanografiat i el publicat— revela que són idèntics en un 95 %; prenent com a base el segon, les úniques diferències radiquen en la supressió o escurçament d'alguna frase i en la revisió lingüística del text.¹⁰ No s'hi incorporen, per tant, les esmenes manuscrites de Gaziell i Pla, de manera que l'«Homenot» publicat presenta errades i construccions sintàctiques deficientes que algun dia caldrà corregir.¹¹ A la vista de tot això, sembla evident que aquests fulls mecanografiats de l'arxiu Gaziell revisen però no refan el retrat planià, que, al seu torn, no feia sinó transcriure una informació manllevada. Transcorreguts quinze anys des d'aquell episodi, la versió de l'«Homenot» publicada a l'editorial Destino va haver de reproduir per força una altra còpia de l'original, una còpia on no figurava cap mena de correcció.

10. Una revisió lingüística —ortogràfica, lèxica i sintàctica— força exhaustiva que, així i tot, passa per alt alguns nyaps de certa consideració. Més enllà de l'anècdota, crec que aquest fet posa en quarantena la intervenció real de Bartomeu Bardagí en la correcció normativa de tots els textos planians. Perquè resulta incompreensible que a un corrector expert i competent com ell se li escapin, per exemple, expressions tan absurdes com «tot arronçant-se [sic] les espatlles» (p. 286) i «navegant de conserva amb el país» (p. 296), o mots impropis o espuris com a «ni “La Vanguardia” ni el seu amo contaren mai per res» (p. 291) i a «secretari i presumpte hereder de la direcció» (p. 297). Estic segur que qualsevol lector de Pla convindrà amb mi que aquest no és pas, ni de bon tros, un cas aïllat en l'obra completa publicada per l'editorial Destino. Altrament, tot plegat fa sentir més aguda la necessitat de poder accedir als originals manuscrits de Pla; fins que no arribi aquest moment, no se'n pot emprendre cap estudi lingüístic fiable.

11. Entre les errades corregides per Gaziell, aquestes són les més notòries: Lerroux no va ser enviat a Barcelona per Romanones (p. 291), sinó per Segismundo Moret; el cognom d'un dels quatre directors de «La Vanguardia» amb posterioritat al 1920 no és Prim (ps. 297-299), sinó Priu; i la invenció del rotogravat es deu a un enginyer de Plauen, no pas de Planen (p. 305). N'hi ha més, però, que ningú no va detectar. A la pàgina 288 n'apareix una de divertida: «el sainet del senyor Comas i Masferrer» no és tal sainet, que no té cap sentit, sinó *casinet*.

IV. Conclusions

1) Després de reiterades peticions, el 1961 Pla obté de Gaziel un text sobre «La Vanguardia» que, a penes retocat, transforma en el retrat de Ramon Godó, un «Homenot» insòlit dins la sèrie que concep com una contribució a l'operació de desbancar l'hegemonia d'aquell diari en benefici d'«El Correo Catalán», adquirit un any abans per un grup d'industrials cotoners.

2) L'«Homenot», finalment, no es publica a l'obra completa de l'editorial Selecta, sinó al volum 29 de la de l'editorial Destino, el 1975, i la seva aparició, en un context del tot diferent, no assoleix pas, ni de bon tros, el desitjat ressò que quinze anys abans se'n podia haver esperat. Al marge de l'omnipresència d'una censura infatigable, una altra raó que explica que no es publicués en el moment inicialment previst és el temor —expressat per Gaziel i, sobretot, per Cruzet— a les represàlies de «La Vanguardia», empresa que, aleshores com ara, disposava d'uns mitjans periodístics, tècnics i econòmics que la convertien en un poderós grup de pressió que, per cert, tard o d'hora s'haurà d'estudiar. Al respecte, cal consignar la severa reprensió de Carles Godó a l'editor Josep Vergés quan, als inicis del 1959, la revista «Destino» —impresa als tallers de «La Vanguardia»— va saludar l'aparició de *Tots els camins duen a Roma*.

3) Ja fos perquè no el satisfieia la forma com s'havia resolt l'«Homenot», ja perquè va advertir que la seva publicació s'ajornava *sine die*, o per les dues causes alhora, devia ser en aquell moment —1961— o poc després que Gaziel va tenir la idea d'escriure *la seva* història de «La Vanguardia», la qual, apareguda pòstumament a París el 1971, conté la totalitat de la informació proporcionada a Pla, en ocasions ampliada i, això sí, revestida d'una estructura atentament planificada.

MANUEL LLANAS
Universitat Autònoma de Barcelona